

Research Paper

An Analysis of Socio-Cultural Context of Environmental Issues: Applying Grounded Theory (Case Study: Rural Areas of Tavalesh)

*Sadegh Salehi¹, Sona Habibi², Ahmad Rezaei¹, Ali Asghar Firozjayan¹

1. Associate Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities & Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.
2. PhD Student, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities & Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

Citation: Salehi, S., Habibi, S., Rezaei, A., & Firozjayan, A.A. (2021). [An Analysis of Socio-Cultural Context of Environmental Issues: Applying Grounded Theory (Case Study: Rural Areas of Tavalesh) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 12(3), 536-551, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.318572.1613>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.318572.1613>

Received: 06 Feb. 2021

Accepted: 14 Sep. 2021

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the social and cultural contexts of environmental issues among western villages of Gilan province, rural areas of *Tavalesh* with a qualitative approach based on grounded theory. In-depth interviews were conducted with 20 villagers as well as some experts in the spring of 2020 using targeted sampling. The validity and reliability of this study were evaluated based on control or validation by the participants. Data analysis was performed in three coding stages. In open coding, 10 concepts were identified and in axial coding, 31 major categories were extracted. Also, through selective coding of major categories, the core of the discovery and the final paradigm model were drawn and "Environmental degradation" was recognized as the main phenomenon. Causal conditions include infrastructure barriers, legal vacuum, participation rate, second home ownership, lack of foresight, and value density. Furthermore, the results show that the Intervention conditions included: transient tourism, conflicting settlements, credit vacuum, and illegal crossings. Overall, the findings showed that environmental degradation is a multifactorial phenomenon that convergence of a set of causal and intervening conditions in the social context of rural society has caused its occurrence. Revision of laws and equipping of infrastructure, development of ecotourism and promotion of public education as interactive strategies will have consequences such as reduction of occupation and destruction, optimal waste management, sustainable tourism and environmental protection.

Key words:

Socio-cultural contexts, Grounded theory, *Tavalesh* villages, Environmental degradation, Environmental protection

Copyright © 2021, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract**1. Introduction**

Despite the fact that the environment with all its resources is known as the most basic platform for the development

of human society and as the most important factor for its survival, more than ever, it is exposed to widespread destruction, so that the world today is faced with many environmental crises. On the one hand, environmental degradation due to rapid human exploitation of natural resources (Cahill, 2015) is increasing rapidly, and on the

*** Corresponding Author:**

Sadegh Salehi, PhD

Address: Department of Social Sciences, Faculty of Humanities & Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

Tel: +98 (911) 3137292

E-mail: s.salehi@umz.ac.ir

other hand, deforestation, water pollution, destruction of natural habitats, and waste disposal in nature (Winter & Koger, 2004) have endangered human life (Salehi & ImamQoli, 2012). This suggests that today, degradation and pollution is a purely objective environmental issue (Sutton, 2014). Undoubtedly, environmental problems do not occur in a vacuum, but just as "objective confrontation with the natural environment takes place within the social context" (Falahati, 2016), environmental issues also arise in the context of social contexts. Therefore, the issue of the environment is a social category.

The villages of Gilan province, despite having natural resources and biodiversity, are exposed to increasing degradation.

Studying the environmental problems of rural areas is important because the environmental challenges in rural areas in the long run not only lead to irreparable damage at the rural level but also have adverse consequences at the national level.

The main question of the present study is what are the socio-cultural factors affecting the formation of environmental problems in the studied rural community? In this regard, according to the Grounded theory of the foundation, the sub-questions of the present study are: What social and cultural factors have caused the environmental problems of society? What central phenomena do environmental issues revolve around? What are the strategies for overcoming environmental problems? And what are the consequences of these strategies for society?

2. Methodology

The approach of the present research is qualitative and based on grounded theory and its main purpose is to explain a phenomenon by identifying categories and propositions of that phenomenon and then classifying the relationships of these elements within the context and process of that phenomenon. Concepts and propositions are discovered directly from the data. The statistical population of this study consists of 20 people, including experts and officials in the departments of natural resources and watershed management, agricultural jihad management, environmental protection organization, Rural Islamic Council, and rural residents of *Tavalesh* cities in Gilan province. The criterion for sampling was theoretical saturation, and the selection of samples continued to the point that the interviewees' content was repetitive and the additional data did not help to complete and specify a theoretical category, and the interviews looked similar. The interviews took place in the spring of 2020. In-depth

interviews were data collection tools. First, based on open coding, the main concepts of the research were obtained. Then, in axial coding, by referring again to the text of the interviews, the factors affecting the environmental problems were identified and extracted from the point of view of the interviewees, and the main categories were obtained by merging one or more component categories. Then selective coding was performed with the aim of integrating and refining the data in order to discover the main phenomenon and draw a paradigm model. For the reliability of this study, the method of credit evaluation by communication method, i.e. control or validation by members was used. Returning to the interviewees, they were asked to comment on the general findings.

3. Results

Based on the findings of this study, the environmental behaviors of rural areas of *Tavalesh* are affected by structural and social conditions.

Background conditions: The field of this research is the settlements of three cities of Talesh, Rezvanshahr and Masal, which have a total of 14,549 villages, mentioned here as a collection of settlements in *Tavalesh*.

The studied phenomenon is "environmental degradation". Causal conditions include infrastructure barriers, legal vacuum, participation rate, second home ownership, lack of foresight, and value density. The Intervention conditions include transient tourism, conflicting settlements, credit vacuum, and illegal crossings.

Interactive strategies include implementing a Cadastre plan, Penalties for any kind of pollution and destruction, the Continuation of forest respiration plan, Ecotourism Resorts development, Infrastructure improvement and Public education of environmentally friendly behaviors.

Consequences: Conservation of natural resources and environment.

4. Discussion

10 concepts were identified as socio-cultural factors and contexts in the formation of environmental problems, which include infrastructure weakness, legal vacuum, lack of public commitment, lack of public participation, second home ownership, lack of foresight, tourism, development plans and projects, lack of funds and equipment and gang games and bribery.

5. Conclusion

Factors affecting the environmentally destructive behaviors as socio-cultural-environmental gaps of a community in the protection of natural resources were considered inappropriate. The effects of some of these factors have been confirmed by previous research. For instance, lack of awareness and indifference to the environment are associated with increasing degradation or the behavior of villagers towards nature is not necessarily responsible and not always protective. Rather, the preference for exploitation and self-interest has led to further destruction. In addition, the structure outside the rural community has also provided opportunities for destruction.

Overall, environmental degradation is known as a multifactorial phenomenon; structural-social and cultural factors in interaction with each other and strengthening each other have caused and spread environmental problems.

Acknowledgments

The present article is extracted from the doctoral dissertation of Sona Habibi, Ph.D. Student of Sociology at Mazandaran University titled: "A Sociological Explanation of Environmental Behaviors in Guilan Province (Case Study: Western Villages of Guilan Province)" and supervised by Dr. Sadegh Salehi.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

تحلیل عوامل و زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی شکل‌گیری مشکلات محیط‌زیستی: کاربرد نظریه داده‌بنیاد (مطالعه موردی: مناطق روستایی طوالش)

صادق صالحی^{۱*}، سونا حبیبی^۲، احمد رضایی^۱، علی اصغر فیروزجائیان^۱

۱- دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
۲- دانشجوی دکتری، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۸ بهمن ۱۳۹۹
تاریخ پذیرش: ۲۳ شهریور ۱۴۰۰

هدف تحقیق حاضر، بررسی زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی مشکلات محیط‌زیستی در روستاهای غرب استان گیلان؛ مناطق روستایی طوالش با رویکرد کیفی و مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد است. با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند با ۲۰ نفر از روستاییان و کارشناسان در بهار ۱۳۹۹، مصاحبه‌های عمیق صورت گرفت. روایی و پایایی این پژوهش بر اساس کنترل یا اعتباریابی توسط مشارکت‌کنندگان ارزیابی گردید. تحلیل داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری صورت گرفت. در کدگذاری باز، ۱۰ مفهوم شناسایی و در کدگذاری محوری، ۲۹ مقوله عمده استخراج گردید. همچنین، از طریق کدگذاری انتخابی بین مقولات عمده، هسته اصلی کشف و مدل نهایی پارادایمی ترسیم شد. «تخریب محیط‌زیست» به‌عنوان پدیده اصلی شناخته شد. شرایط علی شامل: موانع زیرساختی، خلأ قانونی، ضریب مشارکت، خوش‌نشینی، فقدان آینده‌نگری، چگالی ارزش؛ شرایط مداخله‌گر شامل: گردشگری گذرا، آبادسازی متعارض، خلأ اعتباری و گذرگاه‌های خلاف قانون ارائه شد. در مجموع، یافته‌ها نشان داد که تخریب محیط‌زیست یک پدیده چندعلیتی است که همگرایی مجموعه شرایط علی و مداخله‌گر در بستر اجتماعی جامعه روستایی، زمینه‌های بروز آن را موجب شده‌اند. بازنگری در قوانین و تجهیز زیرساخت‌ها، توسعه بوم‌گردی و ارتقاء آموزش همگانی به‌عنوان راهبردهای تعاملی، پیامدهایی چون کاهش تصرف و تخریب، مدیریت بهینه پسماند، گردشگری پایدار و حفظ محیط‌زیست را به دنبال خواهد داشت.

کلیدواژه‌ها:

زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی، نظریه داده‌بنیاد، روستاهای طوالش، تخریب محیط‌زیست، حفظ محیط‌زیست

مقدمه

طبیعی، درون بافت اجتماعی صورت می‌گیرد (Falahati, 2016)، مسائل محیط‌زیستی نیز در بستری از زمینه‌های اجتماعی بروز می‌یابد. به عبارت دیگر، مشکلات محیط‌زیستی به لحاظ منشأ و پیامدهایشان، مشکلات اجتماعی‌اند، مشکلاتی مختص مردم، شرایط زندگی و شرایط اجتماعی و فرهنگی آن‌ها (Irwin, 2015) لذا، مسئله محیط‌زیست، مقوله‌ای اجتماعی است.

با وجود اینکه مناطق روستایی شمال ایران در مجاورت طبیعت استقرار یافته‌اند، اما تخریب مناطق طبیعی این نواحی در طی سالیان گذشته در حال افزایش است. در این میان، روستاهای استان گیلان با وجود برخورداری از موهبت‌های طبیعی و تنوع زیستی مانند انواع اکوسیستم‌های دریایی، جنگلی، مرتعی، کوهستانی، رودخانه‌ای و تالابی در معرض انواع تخریب قرار دارد، تخریبی که همچنان رو به گسترش بوده و تهدیدی جدی برای طبیعت غنی منطقه است. از اصلی‌ترین

علی‌رغم اینکه محیط‌زیست با تمام منابع موجود در آن به‌عنوان اساسی‌ترین بستر برای پیشرفت جامعه بشری و به‌منزله مهم‌ترین عامل تداوم حیات آن شناخته شده است، اما بیش از گذشته، در معرض تخریب گسترده قرار دارد، به‌گونه‌ای که جهان امروز با بحران‌های محیط‌زیستی عیدیه‌ای مواجه است. از یک سو، تخریب محیط‌زیست به دلیل بهره‌برداری شتابان انسان از منابع طبیعی (Cahill, 2015) به شدت رو به افزایش است و از سوی دیگر، جنگل‌زدایی، آلودگی منابع آبی، نابودی زیستگاه‌های طبیعی، زباله‌ریزی در طبیعت (Winter & Koger, 2004) زندگی انسان را به مخاطره انداخته است (Salehi & ImamQoli, 2012). امروزه، تخریب و آلودگی یک مسئله محیط‌زیستی کاملاً عینی است (Sutton, 2014). بی‌شک، مشکلات محیط‌زیستی در خلأ رخ نمی‌دهند، بلکه همان‌طوری که مواجهه عینی با محیط

* نویسنده مسئول:

دکتر صادق صالحی

نشانی: بابلسر، دانشگاه مازندران، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، گروه علوم اجتماعی.

تلفن: ۳۱۳۷۲۹۲ (۹۱۱) +۹۸

پست الکترونیکی: s.salehi@umz.ac.ir

داده‌بنیاد است. سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر شکل‌گیری مشکلات محیط زیستی جامعه روستایی مورد مطالعه کدام‌اند؟ در این راستا، با توجه به نظریه داده‌بنیاد، سؤالات فرعی تحقیق حاضر عبارت‌اند از: مشکلات محیط‌زیستی جامعه تحت تأثیر چه عوامل اجتماعی و فرهنگی‌ای شکل گرفته است؟ مسائل محیط‌زیستی حول چه پدیده مرکزی‌ای می‌گردد؟ راهبردهای برون‌رفت از مشکلات محیط‌زیستی چیست؟ و این راهبردها چه پیامدهایی برای جامعه به دنبال دارد؟

مروری بر ادبیات موضوع

با تغییر رابطه انسان و محیط‌زیست و متعاقب آن، تخریب محیط‌زیست، بسیار از صاحب‌نظران و اندیشمندان تلاش نمودند تا به تبیین علل آن بپردازند. این تبیین‌های علمی، به‌طور خلاصه در دو دسته مدل‌های محیط‌زیستی و نظریه‌های محیط‌زیستی طبقه‌بندی می‌شوند. به برخی از این مدل‌ها می‌توان اشاره کرد به: مدل خطی اولیه مینی بر اینکه دانش مردم از مسائل محیط‌زیستی منجر به آگاهی و نگرش محیط‌زیستی و در نهایت، رفتارهای محیط‌زیستی می‌شود (Salehi & Pazukinejad, 2018)؛ بر اساس مدل رفتار مسئولانه محیط‌زیستی، فشارها و فرصت‌های اجتماعی در انتخاب نوع رفتار محیط‌زیستی تأثیر دارد (Kollmuss & Agyeman, 2002)؛ مدل موانع رفتارهای محیط‌گرایانه، محدودیت‌های اجتماعی - نهادی، کمبود منابع مالی و کمبود اطلاعات را به‌عنوان موانع رفتارهای محیط‌زیستی معرفی می‌کند (Blake, 1999)؛ مطابق مدل جامعه‌شناختی رفتار محیط‌زیستی، عوامل بیرونی، زیربنایی و اقتصادی، فرصت‌های انجام هر نوع رفتار محیط‌زیستی را در اختیار افراد می‌گذارد (Kollmuss & Agyeman, 2002)؛ بر اساس مدل باور - ارزش - هنجار، رفتار محیط‌زیستی از هنجارهای شخصی مثل احساس تعهد یا وظیفه اخلاقی ناشی می‌شود (Stern, 2000).

همچنین، سه رویکرد نظری عمده که در مورد رفتارهای محیط‌زیستی نضج گرفته‌اند عبارت‌اند از: پارادایم جدید بوم‌شناختی^۱، نظریه انتخاب عقلانی^۲ و نظریه ارزش‌های مادی - فرامادی^۳ (Sasko, 2014). پارادایم جدید بوم‌شناختی بر ارتباط متقابل بین انسان‌ها با یک زیست‌کره آسیب‌پذیر دارای منابع محدود تأکید دارد (Dunlap & Van Liere, 2008) و معتقد به توانایی انسان در از بین بردن تعادل طبیعت و وجود محدودیت‌های رشد است، زوال سیاره زمین به‌طور مستقیم با تعاملات انسان با اکوسیستم‌های طبیعی مرتبط است و انسان، علت اصلی تخریب محیط‌زیست جهانی است (Hirst, 2014)؛ تحت لوای

عامل تخریب منابع طبیعی در این استان باید به چرای دام، قطع درختان و قاچاق چوب، تبدیل کاربری زمین به زراعی و عمرانی و طرح‌های [ناپایدار] جنگلداری اشاره کرد (Ansari et al., 2008). مناطق روستایی طوالتش نیز مستثنا از این قضیه نیستند. از جمله مهم‌ترین مشکلات محیط‌زیستی این نقاط روستایی، موارد ذیل قابل‌ذکر هستند: فرسایش منابع و ذخایر طبیعی در اثر بهره‌برداری مشاع در معیشت دامداری، جنگل‌زدایی و تعبیه سایت‌های دفع زباله در مناطق طبیعی حاشیه روستاها مانند منطقه ساحلی روستای جوکندان، منطقه ساحلی روستای قروق و منطقه جنگلی در روستای هفت دغنان؛ تخریب زیستگاه‌ها به دلیل تصرف، عدم تأمین حق‌آبه طبیعی، دام‌مازاد؛ تغییر کاربری اراضی که هم به‌صورت تملک شخصی اراضی طبیعی و تبدیل مراتع و جنگل‌ها به مزارع کشاورزی و هم به‌صورت گسترش خانه باغ دیده می‌شود. ضمن اینکه در منطقه شاهد پدیده الحاق روستا به شهر در اثر اجرای برنامه‌های عمران و توسعه شهری نیز هستیم. از سوی دیگر، سوداگری از طبیعت به دنبال قاچاق چوب، وابستگی مستقیم امرارمعاش برخی از روستاییان به چوب برای تولید زغال باعث نابودی قابل‌توجهی از جنگل‌های حاشیه روستایی شده است. چگالی سموم و مصرف بیش از حد مجاز سموم و کودهای شیمیایی در تولید برنج به‌عنوان زراعت غالب در منطقه و محصولات باغی از جمله کیوی، با انگیزه برداشت حداکثری محصول در نهایت آلودگی منابع آبی را به دنبال دارد. معضل پسماند و آلودگی و تخریب منابع طبیعی در اثر تجمع و دفع انبوهی از زباله‌ها در جنگل و دریا بسیار چالش‌برانگیز شده است. همچنین پسماند و پساب‌های خانگی و کشاورزی از اصلی‌ترین آلاینده‌های منابع آبی در منطقه به‌شمار می‌آید. تغییر کاربری اراضی طبیعی و بسترسازی رودخانه‌ها به‌طور پیوسته در حال رخ دادن است و موجب گسترش خسارات ناشی از سیل شده است. مجموعه این عوامل باعث ناپایداری اکوسیستم طبیعی در منطقه شده است (Habibi & Salehi, 2020). در این مناطق نیز، اعمال انسان عنصر مهمی در تخریب محیط‌زیست محسوب می‌گردد. بررسی مشکلات محیط‌زیستی مناطق روستایی از این جهت حائز اهمیت است که چالش‌های محیط‌زیستی در نواحی روستایی اثرات نامطلوبی از جمله هدر رفت منابع و سرمایه‌ها (Mirtorabi et al., 2014) و ناپایداری محیط‌زیستی در اثر انواع آلودگی، جنگل‌زدایی و فرسایش خاک (Shamsudini et al., 2020) را به دنبال دارد که در درازمدت نه تنها به آسیب‌های جبران‌ناپذیر در سطح روستاها منجر می‌گردد، بلکه پیامدهای نامطلوبی نیز در سطح ملی به دنبال دارد. بسیاری از مسائل محیط‌زیستی امروزی، نتیجه رفتارهای روزمره انسان است (Nordlund & Gorvill, 2002). اما رفتارها در بستری از شرایط ساختی و اجتماعی جامعه رخ می‌دهد و در این راستا، هدف پژوهش حاضر بررسی و شناخت عمیق زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی در شکل‌گیری مشکلات محیط‌زیستی جامعه روستایی با رویکرد کیفی و بر اساس نظریه

1. New Ecological Paradigm (NEP)
2. Rational Choice Theory
3. The Materialist-Post-Materialist Value Theory

نظریه انتخاب عقلانی، رفتارهای محیط‌زیستی می‌تواند به‌عنوان یک پدیده جمعی شناخته شود که به وسیله انتخاب‌های عقلانی ساخته شده افراد در بستر وضعیت اجتماعی تعیین می‌شود. یک فرد با در نظر گرفتن منفعتی که (به لحاظ ذهنی) به‌عنوان پیامد این انتخاب انتظار دارد، تصمیم می‌گیرد که آیا از محیط‌زیست محافظت کند یا نه (Diekmann & Franzen, 1999)؛ نظریه ارزش‌های مادی - فرامادی، رفتارهای محیط‌زیستی را به تحول فرهنگی در جامعه ربط داده است (Inglehart, 1990). علاوه بر این، بر اساس نظریه واقع‌گرایی انتقادی، جوامع انسانی بخشی از محیط‌زیست طبیعی‌اند و باید با بررسی زیر لایه سطحی شواهد عینی، علل حوادث و وقایع و مشکلات آن را کشف کرد (Sutton, 2014). زیرا تمامی کنش‌های انسانی در زمینه‌های از پیش موجود اتفاق می‌افتند و عواملی مانند فرهنگ، قوانین، هنجارها یا توازن قدرتی که در این زمینه وجود دارد، پیامدهای هر کنشی را شکل و باز شکل می‌دهند (Fotoukia & Nawah, 2018). اما بررسی جامعه‌ای از تأثیر زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی یک جامعه در بروز مشکلات محیط‌زیستی از سوی اینگلهارت در نظریه ارزش‌های مادی - فرامادی ارائه شده است. نظریه فوق، به‌صورت مبسوط مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی را به‌عنوان نیروهای مولد تغییر فرهنگ محیط‌زیستی یک جامعه تحلیل می‌کند و توضیح می‌دهد که شرایط زمینه‌ای یک جامعه، بسترهای لازم را برای هر نوع رفتار محیط‌زیستی فراهم می‌نماید. بدین معنا که وقتی که یک جامعه به سطحی از توسعه اقتصادی و اجتماعی دست یابد که به موجب آن امنیت فیزیکی و اجتماعی افراد تأمین گردد و توانایی بر خورداری از اطلاعات را داشته باشد، شاهد تحول فرهنگی و یک نوع جابجایی از ارزش‌های مادی به سوی ارزش‌های فرامادی هستیم. آموزش و اطلاعات باعث افزایش آگاهی و علاقه‌مندی بیشتر عموم نسبت به مسائل محیط اطراف خواهد شد و به مشارکت بیشتر مردم منجر می‌شود (Inglehart, 1977). از یک سو، بر اساس فرضیه کمپایی، اولویت‌های مردم منعکس‌کننده شرایط اجتماعی - اقتصادی است که افراد در آن پرورش یافته‌اند و بیشترین ارزش ذهنی را برای مهم‌ترین نیازها قرار می‌دهد و از سوی دیگر، مطابق با فرضیه اجتماعی شدن، ارزش‌های اساسی فرد، بازتاب شرایط و فرایند جامعه‌پذیری وی است که در سال‌های قبل از بلوغ تجربه کرده است. بهبود شرایط اجتماعی، امنیت‌سازنده را برای جامعه به ارمغان می‌آورد و مردم را نسبت به خطرات بلندمدت محیط‌زیستی آگاه‌تر می‌سازد. ضمن اینکه جامعه از تجهیز شناختی برخوردار خواهد شد. زیرا سطوح تحصیلی مردم به طرز چشمگیری بالا رفته و اطلاعات بسیار بیش از گذشته در دسترس آن‌ها بوده است و هنجارهای اجتماعی برای مشارکت در مسائل اجتماعی محیط‌زیستی تغییر کرده است. از دیگر عوامل اجتماعی مداخله‌گر در محیط‌زیست، عوامل ساختی - نهادی و مدنی هستند که هم در قالب ظهور نهادهای دولتی محیط‌زیستی، تأسیس وزارتخانه‌ها و مراکز

ملی و محلی محیط‌زیستی، وضع مقررات قانونی و تدوین چهارچوب‌های اقدامات ملی جهت حفاظت از محیط‌زیست نضج گرفت و دولت به‌عنوان مهم‌ترین نهاد برای حفاظت از محیط‌زیست شناخته شد (Mol, 2010) و هم با ظهور جنبش‌های مدنی محیط‌زیستی، زمینه‌های فرهنگی ترویج رفتارهای حفاظت از طبیعت و مشارکت اجتماعی عمومی افزایش یافت. علاوه بر این، فعالیت‌های محیط‌زیستی سرآمدان علمی و فرهنگی جامعه، نقش مهمی در ایجاد بستر مناسب برای فرهنگ‌سازی در جامعه ایفاء می‌کنند (Inglehart, 1990). ایجاد بستر فرهنگی مناسب و ارائه آموزه‌های فرهنگی، بُعدی از اجتماعی شدن مردم در جهت همزیستی مسالمت‌آمیز با طبیعت است. در مجموع، مقررات محیط‌زیستی سازمان‌های رسمی و فعالیت جمعی نیروهای اجتماعی مدنی می‌تواند رفتارهای محیط‌زیستی را بهبود و ارتقاء بخشد

تحقیقات متعددی، عوامل مؤثر بر رفتارهای محیط‌زیستی را مطالعه کرده‌اند از جمله مطالعه خوش‌فر و همکاران (۲۰۱۵) با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر آگاهی‌های زیست‌محیطی روستاییان» با استفاده از پیمایش، دریافتند که بین چهار مؤلفه فردی، رفتاری - روان‌شناختی، فرهنگی - اجتماعی و میزان آگاهی محیط‌زیستی رابطه معناداری وجود دارد و ارتباطات اجتماعی در سطح محلی و فرامحلی و مشارکت در امور روستا بیشترین تأثیر را بر میزان آگاهی‌های محیط‌زیستی روستاییان داشت. تحقیق صالحی و اکبری (۲۰۱۷) در «تبیین جامعه‌شناختی حفاظت از محیط‌زیست در مناطق روستایی» نشان داد که بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای محیط‌زیستی رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد و با افزایش سرمایه اجتماعی، رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی نیز افزایش می‌یابد. در یکی دیگر از تحقیقات انجام‌شده با عنوان «عوامل تأثیرگذار بر رفتار حفاظت محیط‌زیستی روستاییان در شهرستان خداآبند» نشان داد که بین متغیرهای نگرش و هنجارهای اجتماعی با رفتارهای حفاظتی روستاییان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (Safa et al., 2017). پژوهشی با عنوان «سنجش آگاهی و رفتار زیست‌محیطی روستاییان» که با روش توصیفی - تحلیلی بود، نشان داد که هر چقدر سطح دانش و آگاهی محیط‌زیستی بیشتر باشد، رفتارهای روستاییان در برابر طبیعت، آگاهانه‌تر و بیشتر در راستای حفاظت از منابع طبیعی خواهد بود (Sojasi, 2018). Gheidari & Faal Jalali, یافته‌های پژوهش جن (۲۰۱۷) با عنوان «عمل به رفتارهای معنادار محیط‌زیستی در روستاهای چین: از انگیزه‌های اقتصادی تا ملاحظات محیط‌زیستی» حاکی از آن است که رفتارهای مهم محیط‌زیستی به‌طور گسترده در مناطق روستایی عمدتاً با منافع اقتصادی و نه ملاحظات محیط‌زیستی برانگیخته شده بود. نتایج تحقیق کاستیلو^۵ و همکاران

4. Chen

5. Castilho

(۲۰۱۸) با عنوان «نگرش و رفتارهای روستاییان نسبت به انگیزه‌های شکار و جنگل‌زدایی در مناطق حفاظت‌شده جنگل شمال شرقی اقیانوس اطلس، برزیل» نشان داد که نگرش‌ها و هنجارهای توصیفی ممکن است پیش‌بینی‌کننده‌های خوبی برای رفتارهای مورد مطالعه باشند.

مرور پیشینه تجربی نشان می‌دهد که مرتفع نمودن مشکلات محیط‌زیستی روستاها، نیازمند درک عمیق‌تر علل بنیادی این مشکلات با توجه به ابعاد جامعه‌شناختی آن است. ضمن اینکه این جامعه به سؤالات باز در قالب مصاحبه و گفت‌وگوی رودررو راحت‌تر و دقیق‌تر جواب داده و در صحبت‌های خود، دید منسجم‌تری از دلایل را ارائه می‌دهند. این تحقیق بر این مهم تأکید دارد که عوامل تعیین‌کننده مسائل محیط‌زیستی، گسترده، متنوع و برخاسته از شرایطی است که در بستر اجتماعی جامعه بروز یافته‌اند. لذا، شناخت عمیق زمینه‌ها و سازوکارهای اجتماعی و در مجموع، شناخت دلایل شکل‌گیری و گسترش مسائل محیط‌زیستی در بطن جامعه روستایی، ضرورتی برای ورود محقق به میدان تحقیق و استفاده از رویکرد کیفی است.

روش‌شناسی تحقیق

رویکرد این پژوهش، کیفی و مبتنی بر نظریه بنیادی^۶ است؛ روشی که عام، استقرایی و تفسیری است (Azkia et al., 2017) و محقق اجزا را در محیط طبیعی مطالعه می‌کند و تلاش می‌نماید که پدیده‌ها را بر اساس آنچه افراد بیان می‌دارند، تفسیر و استدلال کند (Groat & Wang, 2002) و هدف عمده آن، تبیین یک پدیده از طریق مشخص کردن عناصر کلیدی یعنی مفاهیم، مقوله‌ها و گزاره‌های آن پدیده و سپس طبقه‌بندی روابط این عناصر درون بستر و فرایند آن پدیده است (Strauss & Corbin, 2018). بدین ترتیب، مفاهیم و گزاره‌ها، مستقیم از داده‌ها کشف می‌شود. گزاره‌ها نیز روابط بین یک مقوله و مفاهیم آن را نشان می‌دهد. این تحقیق در آبادی‌های شهرستان‌های تالش، رضوانشهر و ماسال در استان گیلان انجام شده است. این سه شهرستان در مجموع دارای ۱۴ دهستان، ۵۴۹ روستا با تعداد جمعیت ۱۹۳۶۳۸ نفر (Guilan Management and Planning Organization, 2016) است که در اینجا به‌عنوان مجموعه آبادی‌های طولانش نام برده شده است. جامعه آماری این تحقیق، کارشناسان و مسئولین در اداره‌های منابع طبیعی و آبخیزداری، مدیریت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط‌زیست، بخش‌داری، شورای اسلامی، دهیاری و دهوندان آبادی‌های شهرستان‌های طولانش بودند و ۲۰ نفر آن‌ها به شیوه نمونه‌گیری هدفمند از نوع حداکثر تنوع^۷ (Abdullahi et al., 2019) مورد مصاحبه عمیق نیمه ساختارمند قرار گرفتند (جدول شماره ۱). بر این مبنا سعی گردید دو گروه

که بیشترین اطلاعات را بر اساس سؤال تحقیق ارائه می‌دهند، به‌عنوان نمونه انتخاب شوند. گروه اول کارشناسان و کارکنان سازمان‌های دولتی که به اقتضای شغل و سمت خود با مسائل محیط‌زیست روستایی در ارتباط‌اند و از مشکلات آن آگاه‌اند. خود روستائیان، دومین گروه مدنظر برای نمونه‌گیری بودند، افرادی که در روستا سکونت دارند و به‌عین با مشکلات محیط‌زیستی روبه‌رو هستند. بدین ترتیب، صرفاً از کارشناسان یک سازمان خاص و یا از روستائیان یک روستا و یا اقشار خاصی، نمونه‌گیری صورت نگرفت بلکه، شاغلین در شش سازمان که در بالا نام برده شد و همچنین روستائیان اعم از کشاورز، کارگر و خانه‌دار و زن و مرد در چند روستای مورد تحقیق به‌عنوان نمونه مورد هدف، انتخاب شدند. لازم به ذکر است که برخی از کارشناسان، خود اهل و ساکن روستا بودند. ملاک حجم نمونه‌گیری، اشباع نظری بود و انتخاب نمونه‌ها تا آنجا پیش رفت که مطالب مصاحبه‌شوندگان تکراری بوده و داده‌های اضافی به تکمیل و مشخص کردن یک مقوله نظری کمکی نکرد و مصاحبه‌ها، مشابه به نظر رسیدند. مصاحبه‌ها در بهار ۱۳۹۹ صورت گرفت.

مصاحبه عمیق، ابزار گردآوری داده‌ها بود که در آن به مشارکت‌کنندگان برای هدایت جریان گفت‌وگو، آزادی بیشتری داده شد. مراحل ساخت و استخراج مفاهیم اصلی و فرایند تحلیل داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری (جدول شماره ۲) و به‌صورت پیوسته در دستور کار قرار گرفت. بدین نحو که ابتدا بر اساس کدگذاری باز، مفاهیم اصلی پژوهش به دست آمد. یعنی با مراجعه به متن مصاحبه‌ها به‌صورت سطر به سطر، موارد مشابهی که نشان‌دهنده یک مفهوم واحد بودند، در رده مفهومی موردنظر دسته‌بندی و در نهایت از ادغام مفاهیم استخراجی مشابه، مفهوم اصلی ساخته شد. مرحله دوم، کدگذاری محوری است که با مراجعه دوباره به متن مصاحبه‌ها، عوامل مؤثر بر مشکلات محیط‌زیستی از نظر مصاحبه‌شوندگان شناسایی و استخراج و در قالب مقولات جزء، دسته‌بندی شد. سپس، از ادغام یک یا چند مقوله جزء، مقولات عمده به دست آمد. مرحله سوم، کدگذاری انتخابی با هدف یکپارچه‌سازی و پالایش داده‌ها به‌منظور کشف پدیده اصلی و ترسیم مدل پارادایمی انجام شد. برای اعتمادپذیری این پژوهش از روش ارزیابی اعتبار به روش ارتباطی یعنی کنترل یا اعتباریابی توسط اعضا استفاده شد. با مراجعه مجدد به مصاحبه‌شوندگان از آن‌ها خواسته شد تا یافته‌های کلی را ارزیابی و در مورد صحت آن نظر دهند.

در جدول شماره ۲، داده‌ها به‌صورت واحدهای معنادار مجزا در آمد و در مجموع، ۱۰ مفهوم به‌عنوان حوزه مورد بررسی و ۲۹ مقوله عمده ادغام‌شده از مجموع مقولات جزء استخراج شد.

6. Grounded Theory

7. Maximal Variation

جدول ۱. مشخصات اعضای مشارکت‌کننده در پژوهش.

متغیرهای زمینه‌ای	تعداد
	۲۰-۳۰
سن	۳۱-۴۰
	۴۱-۵۰
مقطع تحصیلی	فوق دیپلم و پایین‌تر
	کارشناسی
	کارشناسی ارشد
وضعیت اشتغال	شاغل
	کشاورز-کارگر و خانه‌دار
جنسیت	زن
	مرد
جمع	۲۰ نفر

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۲. مفاهیم، مقولات جزء و عمده استخراج‌شده عوامل اجتماعی - فرهنگی بر اساس کدگذاری باز، محوری و انتخابی.

مفاهیم	مقولات جزء	مقولات عمده	پدیده مرکزی
ضعف زیرساختی	نبود کارخانه بازیافت و انهدام زیاده/ضعف شبکه‌های زیرساختی در روستا و شهر / توپوگرافی/نبود آکو در شهر و روستا/عدم تناسب امکانات با جمعیت	۱- نبود امکانات زیربنایی	
خلأ قانونی	سوء بهره‌برداری از طبیعت به واسطه باندبازی یا رشوه/عدم بازدارندگی جریمه / عدم بازدارندگی احکام صادره/عدم حساسیت قانونی به هرگونه تخریبی/عدم پاسخشگویی قانون/عدم برخورد قاطعانه با افراد مرفه	۲- ناکارآمدی قوانین و مقررات	
عدم تعهد عمومی	نبود دغدغه محیط‌زیستی /روستا به‌عنوان یک تفریگاه موقت/پایین بودن اطلاعات محیط‌زیستی/عدم گزارش رفتار مخرب/بی‌تفاوتی عموم/ملی بودن منابع طبیعی/انگیز اقتصادی/ارجحیت بهره‌برداری شخصی/عدم توجه همگانی به حفظ محیط‌زیست/فرهنگ ضعیف مسافران/غالب بودن فرهنگ بهره‌کشی از طبیعت/غلبه فرهنگ بی‌تفاوتی/تکرارپذیری/اشاره به رفاه‌طلبی/سودجویی/ افزایش مصرف‌گرایی در روستا/تولید زیاده بیشتر	۳- عدم تعلق خاطر ۴- بی‌تفاوتی جمعی ۵- نبود آموزش و آگاهی ۶- تفکر سوداگرانه ۷- پس‌افتادگی فرهنگی ۸- الگوپردازی کاذب ۹- سبک زندگی	
ضریب مشارکت	عدم مشارکت/فعال نبودن تشکل‌های محیط‌زیستی/عدم تشویق دولت/عقیده به حفظ محیط‌زیست توسط دولت/نداشتن نگاه ملی به اراضی/عدم مسئولیت‌پذیری سازمان‌های دولتی	۱۰- فقدان همیاری عمومی ۱۱- ضعف تشکل‌های محیط‌زیستی ۱۲- بی‌اعتمادی به دولت	تخریب محیط‌زیست
خوش‌نیشینی	تعمیر کاربری اراضی/افزایش قیمت زمین/فروش زمین به غیربومیان/سکونت فصلی/گسترش خوش‌نیشینی/اکاهش تولیدات روستایی/	۱۳- پدیده خوش‌نیشینی	
فقدان آینده‌نگری	نبود تفکر وابستگی بقای نسل ما به طبیعت/عدم رعایت حق نسل‌های آینده/ منفعت‌طلبی/نادیده گرفتن عواقب تخریب	۱۴- طرز تفکر ایستاگرایانه ۱۵- رسیدن به منافع آنی ۱۶- عدم آگاهی	
گردشگری	اشاره به اهمیت حفظ محیط‌زیست برای صنعت گردشگری/تاکید بر اقتصادی بودن صنعت گردشگری/باله‌ریزی گردشگران/سبک زندگی مصرف‌گرایانه/ نابودی بوته‌ها و نهال‌ها	۱۷- صنعت گردشگری ۱۸- گردشگری غیرمسئولانه ۱۹- مصرف‌گرایی گردشگران ۲۰- طبیعت‌گردی	
طرح‌های عمرانی	احداث جاده/طرح هادی روستایی/حفر چاه‌های عمیق/احداث سد/فعالیت شرکت‌های بهره‌بردار/توسعه ساخت‌وساز شهری	۲۱- تغییر کاربری ۲۲- توسعه پروژه‌های زیرساختی	

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

ادامه جدول ۲. مفاهیم، مقولات جزء و عمده استخراج‌شده عوامل اجتماعی - فرهنگی بر اساس کدگذاری باز، محوری و انتخابی.

مفاهیم	مقولات جزء	مقولات عمده	پدیده مرکزی
کمبود اعتبارات و تجهیزات	نبود پشتوانه اعتباری و تجهیزاتی/عدم برخورداری از امکانات مالی لازم/تأکید بر لاینحل ماندن مشکلات محیط‌زیستی به دلیل ضعف زیربنایی/عدم تخصیص اعتبارات لازم/عدم تخصیص اعتبار کافی به بخش آموزش	۲۳- نبود بودجه ۲۴- نبود نظارت کافی ۲۵- خلأ اعتبار آموزش همگانی	
باندبازی و رشوه‌خواری	تصرف اراضی طبیعی/لاخذ مجوز برای تغییر کاربری اراضی/تصرفی/حفظ تغییر کاربری اراضی/ویلاسازی افراد مرفه/لاخذ مجوز غیرقانونی/تأکید بر چشم‌پوشی مسئولین از رفتار مخرب پولداران/ناکافی بودن حقوق کارمندان	۲۶- قدرت چانه‌زنی ثروتمندان ۲۷- فساد اداری ۲۸- مشکلات مالی ۲۹- چشم‌پوشی از رفتار مخرب	تخریب محیط‌زیست

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

یافته‌ها

در این پژوهش اکتشافی، از طریق کدگذاری انتخابی بین مقولات عمده ادغام‌شده، هسته اصلی کشف و مدل نهایی پارادایمی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر مشکلات محیط‌زیستی مناطق روستایی ساخته (تصویر شماره ۱) و با توجه به شش شرط پارادایمی به شرح زیر تحلیل شد:

پدیده: پدیده «تخریب محیط‌زیست» است که مشکلاتی را در بنا و بستر اجتماعی و طبیعی به وجود آورده است. از مهم‌ترین اشکال تخریب محیط‌زیست، تخریب گسترده جنگل و مرتع و آلودگی منابع آبی در اثر انباشت زباله و موارد دیگر است. تصرف، تغییر کاربری اراضی و آلودگی منابع طبیعی به‌عنوان بارزترین نمونه تخریب در منطقه به شدت رو به گسترش است. این پدیده متأثر از مجموعه شرایط زمینه‌ای، علی و مداخله‌گر است.

شرایط زمینه‌ای: شرایط زمینه‌ای مجموعه خاصی از شرایط است که در یک زمان و مکان خاص جمع می‌آیند تا مجموعه اوضاع و احوال یا مسائلی را به وجود آورند که اشخاص با عمل و تعامل خود به آن‌ها پاسخ می‌دهند. شرایط زمینه‌ای منشأ در شرایط علی و مداخله‌گر دارد و محصول چگونگی تلاقی و تلفیق آن‌ها با یکدیگر برای شکل دادن به الگوهای مختلف با ابعاد گوناگون‌اند (Strauss & Corbin, 2018). در این تحقیق، شرایط زمینه‌ای بیانگر روند و بستر حاکم بر جامعه موردبررسی است. در تخریب منابع طبیعی آبادی‌های موردبررسی که بین سواحل دریای خزر و رشته‌کوه‌های تالش پراکنده‌اند و از تنوعی از منابع اکوسیستمی و طبیعی برخوردارند، شرایطی، زمینه‌ساز رخ داد پدیده بوده است که برخی از زیرمقوله‌های هر یک از ده مفهوم ذکرشده در جدول شماره ۲، در گستراندن شرایط لازم در این زمینه سهیم بوده‌اند. به عبارت دیگر، این مفاهیم بیانگر شرایطی است که محیط‌زیست این آبادی‌ها در آن شرایط، در معرض تخریب قرار گرفته است. در واقع، مجموعه‌ای از کمبودها و محرومیت‌های جامعه مورد مطالعه چه در عرصه ساختی و چه در رفتارهای فردی، پیش‌زمینه‌های تخریب محیط‌زیست را فراهم کرده است.

شرایطی که در وهله اول، برخاسته از وضعیت درونی جامعه روستایی است. این شرایط، علاوه بر موقعیت طبیعی روستاها، به وضعیت اجتماعی و فرهنگی آن‌ها نیز برمی‌گردد. آبادی‌ها با منابع طبیعی متنوع احاطه شده‌اند، بسیاری از روستاها به دلیل اینکه در حاشیه اراضی طبیعی استقرار یافته‌اند و دسترسی به منابع طبیعی، تغییر کاربری این دست اراضی به اشکال مختلف را در پی داشته است. از یک سو، چون بخشی از تخریب با تأمین معیشت جامعه ارتباط تنگاتنگی دارد، وضعیت معیشتی می‌تواند این تغییر را سرعت بخشد. نوع معیشت و ملزومات برنج‌کاری و شیوه زیست دآمداری، شرایط مقتضی برای آلودگی در بخش کشاورزی و شرایط برداشت منابع را اجتناب‌ناپذیر کرده است. از سوی دیگر، با توجه به گستردگی اراضی شالیزاری، تغییر کاربری این اراضی نیز رخ داده است. در واقع، کاستی‌های اجتماعی و فرهنگی، زمینه‌های تخریب محیط‌زیست را ایجاد کرده است. شرایط زمینه‌ای را می‌توان به موارد فوق نیز نسبت داد: جامعه روستایی از شرایط زیربنایی لازم برای مدیریت آلاینده‌های محیط‌زیستی برخوردار نیست، عدم جامعیت نظارت‌های قانونی بر جرائم محیط‌زیستی، زمینه‌های تداوم تخریب را سرعت داده است؛ وضعیت مشارکتی پایین روستائیان، تخریب محیط‌زیست را تسهیل کرده است؛ ضمن اینکه نگاه بهره‌بردارانه به طبیعت، خود زمینه‌های تخریب را دامن زده است؛ آبادی‌های مورد تحقیق، به دلیل برخورداری از مناطق و مناظر طبیعی، محل دیدوبازدید مکرر گردشگران، آن هم در شرایط فقدان امکانات و عدم تأمین سازوکارهای زیربنایی لازم برای گسترش گردشگری مبتنی بر حفظ طبیعت، قرار گرفته‌اند. این شرایط، بسترهای چرخه تخریب را تداوم بخشیده است.

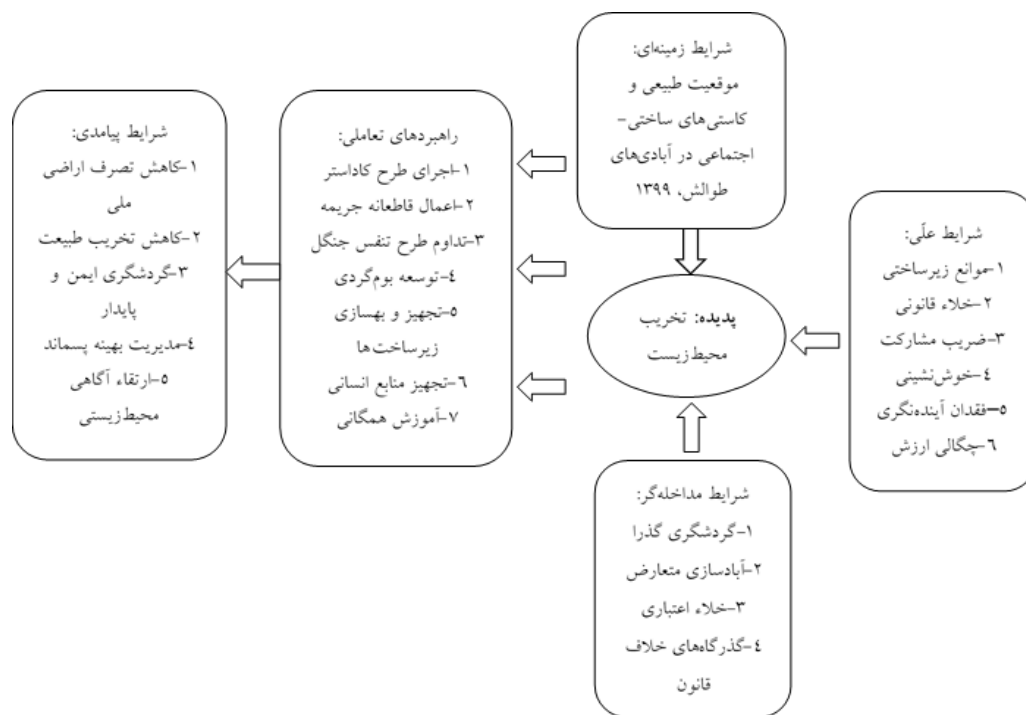
شرایط علی

۱- موانع زیرساختی: محیط‌زیست مناطق روستایی به دلیل عدم توسعه زیرساخت‌ها و ضعف تسهیلات عمرانی در معرض تخریب و آلودگی بیشتر قرار دارد؛ از جمله نبود کارخانه زباله‌سوزی برای بازیافت و انهدام زباله و ساماندهی بهینه پسماند.

قانونی عمدتاً مشمول مواردی مانند تصرف اراضی طبیعی و ساخت‌وسازهای غیرمجاز می‌شود. در مورد بریدن درختان قطور جنگلی، قانون وارد عمل می‌شود اما در مورد نهال‌ها و درختان کوچک خیر. رها کردن دام در فصل زادآوری جنگل، گرچه عملی مخرب است اما قانون برخورد نمی‌کند. علاوه بر این، زباله‌ریزی عمومی، مشمول جریمه نمی‌شود. یکی از روستاییان می‌گوید: «جریمه به قطع درخت، تعلق می‌گیرد ولی به زباله‌ریزی نه. چون در وهله اول این خود دولت است که از درخت بهره‌برداری اقتصادی می‌کند». با وجود اینکه تصرف اراضی ملی، غیرقانونی است، پس بایستی به محدوده اراضی طبیعی برگردد و ساخت‌وسازهای غیرمجاز نیز تخریب شود، کارشناس محیط‌زیست می‌گوید: «شخصی که درختان را بریده و جنگل را تغییر کاربری داده، ۳۰ میلیون جریمه پرداخت کرد. سازمان مربوطه با جریمه در اصل تخریب محیط‌زیست را نادیده می‌گیرد». بنابراین، پرداخت جریمه یک عامل بازدارنده قوی نیست. از طرفی، افراد مرفه، از قدرت اقناع مادی برخوردارند. کشاورزان بزرگ مالک در ازای پرداخت جریمه، قادر به دریافت مجوز برای حفر چاه هستند. همچنین، سازمان خاصی پاسخگوی آلودگی نیست. آقای امیر ساکن روستای طولارود پایین می‌گوید: «به اداره محیط‌زیست، تخلیه چاه‌های فاضلاب به درون رودخانه کرگانرود در شهر تالش را گزارش دادم، اما گفتند که باید شکایت کنی تا اقدام کنیم». فقدان برخورد همه‌جانبه قانونی نسبت به تخلفات محیط‌زیستی نشان‌دهنده ناکارآمدی قوانین جاری است.

بخشدار در این زمینه می‌گوید: «به همین دلیل، مشکل زباله به نقطه بحرانی رسیده است چون به واسطه پراکندگی وسیع زباله، مناطق جنگلی اشباع شده‌اند و در حال حاضر بیشترین تجمع زباله در سواحل است». شبکه‌های زیرساختی برای حفظ منابع آبی در روستاها ضعیف است. ضمن اینکه آگو و شبکه یکپارچه دفع فاضلاب و تأسیسات زیربنایی جهت جمع‌آوری و هدایت رواناب‌های سطحی در مناطق روستایی وجود ندارد. این نقص زیرساختی، که در مناطق شهری نیز وجود دارد، بر مشکلات محیط‌زیستی مناطق روستایی دامن زده است. چون شهرها در مجاورت با روستاهای اطراف قرار دارند و در مواقع بارندگی، آلودگی‌های سطحی در نهایت به سوی منابع آبی که بیشتر به مصارف کشاورزی می‌رسد، گسیل داده می‌شود. همچنین، سایت‌های دفع زباله‌های شهری در حاشیه روستاها قرار دارد. از سوی دیگر، برخی از مناطق روستایی به دلیل سخت‌گذر بودن، فاقد طرح‌های تسهیلاتی مانند گاز و جاده‌اند، در نتیجه، تأمین سوخت از منابع جنگلی، تخریب جنگل را تسریع می‌بخشد. ضمن اینکه، میزان امکانات و تسهیلات زیربنایی متناسب با حجم جمعیت روستاها نیست؛ برای مثال، نصب سطل زباله با توجه به تعداد خانوار ساکن، کافی نیست. ماشین‌های مکانیزه حمل زباله در بیشتر روستاها نیست چون سطل‌های زباله مکانیزه در روستاها تعریف نشده است. در برخی از مناطق، رودخانه، محلی برای تخلیه زباله است.

۲- خلأ قانونی: جریمه و حبس به‌عنوان عمومی‌ترین برخورد

تصویر ۱. نمودار مدل پارادایمی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر تخریب محیط‌زیست. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

این دلیل که بهره‌وری اقتصادی از طبیعت، نگرش غالب بوده و منابع طبیعی دارای ارزش ابزاری است. چون دهنندگان منابع طبیعی را جزو عرصه ملی می‌دانند نسبت به آن تعلق خاطر ندارند. کارشناس منابع طبیعی در این مورد می‌گوید: «علی‌رغم اینکه اراضی طبیعی، «ملی» هستند، اما عموم مردم در صحبت‌هایشان می‌گویند این جنگل یا مرتع یا زمین، «دولتی» است، هرگز در کلامشان از کلمه «ملی» استفاده نمی‌کنند». این نوع تفکر بر عدم تعهد عمومی و بی‌تفاوتی جمعی و عدم مسئولیت‌پذیری دامن زده است. عموم مردم چه ساکنین و چه گردشگران از فرهنگ همگانی حفظ محیط‌زیست برخوردار نیستند، چون وظیفه خود نمی‌دانند. برای مثال، با مشاهده یک منطقه طبیعی آلوده مانند پراکندگی زباله در طبیعت، سایرین نیز زباله‌ها را آنجا رها می‌کنند. «همه آشغال ریختن، ما هم می‌ریزیم...!» مسئولین نیز دغدغه محیط‌زیستی ندارند. سحر ساکن محله سید رضی در این باره می‌گوید: «کاندیداهای نمایندگان یا شوراها در تبلیغات خود اصلاً به معضل محیط‌زیست اشاره نمی‌کنند». علاوه بر این، مردم با فرزندان خود در مورد اهمیت و ارزش طبیعت و پاکیزه نگه داشتن آن صحبت نمی‌کنند و در بسیاری از موارد، با رفتارهای مخربی که فرزندان شاهد آن هستند، نحوه رفتار با طبیعت را در عمل به آن‌ها می‌آموزند. در این میان نبود آموزش باعث شده تا فرهنگ محیط‌زیستی مردم پایین باشد. از طرف دیگر، سبک زندگی امروزی مصرف‌گرایانه، رفاه‌طلبانه، سودجویانه و متنوع است که برای محیط‌زیست آسیب‌زا و مخرب است. بازتاب بارز مصرف‌گرایی را می‌توان در تولید انبوهی از زباله‌ها مشاهده کرد.

شرایط مداخله‌گر

۱- گردشگری گذرا: گردشگران نسبت به محیط‌زیست تعهد و مسئولیتی ندارند. به نظر یکی از اهالی روستای دیگه‌سرا: «گردشگران طبیعت را یک توقفگاه موقت می‌دانند». در جنگل‌های واقع در مسیر جاده اصلی مانند جنگل‌های گیسوم، گردشگر برای زمان محدودی توقف می‌کند تا استراحتی کند و غالباً زباله‌ها را در همان‌جا هم رها می‌کنند». طبیعت‌گردی به سبک آفرود پوشش گیاهی را به خطر انداخته است. علی‌رغم اینکه زیرساخت‌های لازم برای توسعه گردشگری وجود ندارد، اما گردشگران به دلیل جاذبه‌های طبیعی منطقه زیادند. نگاه اقتصادی بر صنعت گردشگری غالب است در نتیجه، در برنامه‌های توسعه گردشگری حفاظت از محیط‌زیست از اهمیت چندانی برخوردار نیست.

۲- آبادسازی متعارض: اجرای بسیاری از طرح‌های عمرانی مستلزم تخریب طبیعت برای ایجاد و توسعه زیرساخت‌های روستایی است. برای بازسازی جاده در روستاهای کوهپایه‌ای، می‌بایستی حتماً کوه مجاور را تخریب کرد. لذا، اجرای پروژه‌های برداشت مصالح، کوه‌تراشی را اجتناب‌ناپذیر می‌کند. ضمن اینکه

۳- ضریب مشارکت: همیاری عمومی دهنندگان در جمع‌آوری زباله‌ها در سطح روستا، پایین است و عضو تشکل‌های محیط‌زیستی نیستند؛ ضمن اینکه تشکل‌های محیط‌زیستی در سطح روستاها فعالیت ندارند و محدوده فعالیت آن‌ها عمدتاً پاک‌سازی مسیرهای مناطق پر بازدید گردشگری از زباله است. عدم مشارکت مسئولین و مدیران روستایی موجب کاهش مشارکت عمومی شده است. مسئولین عملاً و به‌صورت نمادین به نظافت محیط‌زیست نمی‌پردازند تا مردم ببینند و یاد بگیرند. به عقیده مردم، مسئولین از مناطق آلوده بازدید نمی‌کنند. پوران از ساکنین فدا علی بیگ محله می‌گوید: «چندین سال است که وضعیت رودخانه طولارود به این شکل با زباله آلوده شده، اما تا حالا هیچ مسئولی نیامده و بازدید و رسیدگی نکرده است». مسئولین علت تخریب منابع را پیگیر نیستند. آقای هاشم از اهالی روستای ملامحله در این مورد می‌گوید: «در روستای ما بخش وسیعی از جنگل شمشاد کلا خشک شده اما هیچ مسئولی مراجعه و پیگیری نکرده است که چرا». علاوه بر این، چون دولت مقتدرانه پاسخگوی مسائل محیط‌زیستی نبوده، لذا مردم به دولت اعتماد ندارند. به باور مردم چون اراضی و منابع طبیعی، دولتی است، این تفکر که دولت مسئول همه امور است، بر جو جامعه حاکم است، یعنی نگاه ملی ندارند.

۴- خوش‌نشینی: سکونت فصلی دیگران در روستا، به دنبال فروش زمین به غیربومیان رو به گسترش است. رئیس جهاد کشاورزی می‌گوید: «این امر چند پیامد محیط‌زیستی داشته است: اول اینکه روستایی با کمبود زمین مواجه شده و برای جبران، به تصرف اراضی ملی روی می‌آورد. همچنین پیوستاری از تصرف و فروش اراضی ملی باعث افزایش قیمت زمین‌های روستایی شده و این قضیه، روستایی را به ولع می‌اندازد تا بیشتر تصرف کند و بیشتر بفروشد». گسترش پدیده خوش‌نشینی فقط محدود به غیربومیان نیست بلکه خوش‌نشینی بومیان به‌صورت حرکت آن‌ها از مناطق شهری و روستایی به مناطق خوش آب و هوای ییلاقی یا از شهر به روستاهای اطراف رو به افزایش است. خوش‌نشینی جایگاه تولیدی روستا را تغییر داده و روستا که در گذشته به‌عنوان یک واحد تولیدی شناخته می‌شد، اکنون به محلی برای تفریح بدل گشته است. همچنین، سبک معماری سکونتگاه‌های جدید مضاعف بر ظرفیت برد طبیعت است، به‌ویژه در خوش‌نشینی غیربومیان.

۵- فقدان آینده‌نگری: نوعی طرز تفکر سوادگرانه نسبت به منابع طبیعی وجود دارد و در بهره‌مندی از طبیعت، حق نسل‌های آینده رعایت نمی‌شود. چون منافع آنی مقدم است و عواقب درازمدت تخریب منابع در نظر گرفته نمی‌شود؛ این یعنی آینده‌فرسایی محیط‌زیستی.

۶- چگالی ارزش: عموم مردم از ارزش کاربردی-ذاتی منابع طبیعی آگاه نیستند و در مورد نابودی آن اندیشه نمی‌کنند. به

جامع دفع فاضلاب و تخصیص اعتبارات و بودجه کافی برای رفع نقصان‌های زیرساختی منطقه، ضروری است.

۶- تجهیز منابع انسانی و حمایت مالی از نیروهای انسانی شاغل در سازمان‌های متولی حراست از منابع طبیعی.

۷- آموزش همگانی رفتارهای حامی محیط‌زیستی در راستای تقویت آگاهی از ارزش ذاتی طبیعت و اینکه طبیعت نباید قربانی سودجویی و منفعت‌طلبی انسان شود.

پیامدها

۱- با اجرایی شدن طرح کاداستر، زمینه‌های تصرف و تخریب اراضی طبیعی کاهش می‌یابد.

۲- با اعمال جریمه و برخورد قاطع قانونی با مخربان محیط‌زیستی، از هرگونه تخریب و آلودگی منابع طبیعی کاسته می‌شود. با تداوم طرح تنفس جنگل، کارکرد غیرتجاری جنگل‌ها تداوم می‌یابد.

۳- توسعه بوم‌گردی راهکاری برای گردشگری ایمن و پایدار و حفظ طبیعت است.

۴- مدیریت بهینه پسماند، کاهش آلودگی منابع آبی و جنگلی و همچنین، تولید کمپوست برای مصارف تولیدات روستایی که مزایای اقتصادی دارد، با ایجاد کارخانه زباله‌سوز.

۵- ارتقاء آگاهی همگانی و حفظ همه‌جانبه طبیعت.

بحث و نتیجه‌گیری

بدیهی است که مسائل محیط‌زیستی در بستری از شرایط اجتماعی و فرهنگی یک جامعه شکل می‌گیرند و استمرار می‌یابند. برای شناخت این بسترهای اجتماعی، تحقیق حاضر تلاش کرد تا با استفاده از رویکرد نظریه داده‌بنیاد، پاسخ و تبیین مناسبی برای تخریب محیط‌زیست در سطح جامعه موردبررسی فراهم نماید. بر اساس یافته‌های این پژوهش اکتشافی، مفاهیم ده‌گانه ضعف زیرساختی، خلأ قانونی، عدم تعهد عمومی، نبود مشارکت همگانی، خوش‌نشینی، فقدان آینده‌نگری، گردشگری، طرح‌های عمرانی، کمبود اعتبارات و تجهیزات و باندبازی و رشوه‌خواری، همان‌طور که از سوی مصاحبه‌شوندگان بازنمایی شد، به‌عنوان عمده‌ترین عوامل اجتماعی - فرهنگی زمینه‌ساز در بروز مشکلات محیط‌زیستی و از مهم‌ترین شرایط بروز پدیده تخریب محیط‌زیست در مناطق روستایی طولانش شناخته شد و به‌عنوان خلأهای اجتماعی در حفاظت از منابع طبیعی، نامناسب ارزیابی شد که تأثیر برخی از این عوامل، مؤید تحقیقات پیشین است. مانند مطالعه خوش‌فر و همکاران (۲۰۱۵)، سجاسی قیداری و فعال جلالی (۲۰۱۸) و سایرین نشان از اهمیت آگاهی محیط‌زیستی با تخریب و حفاظت دارد. همچنین، برخلاف

راه زیربنایی‌ترین عامل تسهیل‌کننده عمران و آبادانی است. طرح هادی روستایی تغییر کاربری بسیاری از اراضی را با قرار دادن آن‌ها در به اصطلاح «داخل بافت»، تسهیل کرده است. یعنی زمین در محدوده مجاز طرح هادی واقع شده و می‌توان برای آن پروانه ساخت گرفت. بدین ترتیب اراضی زراعی به مسکونی تغییر یافت. احداث سد و پروژه‌های تأمین آب نیز به تخریب منابع طبیعی منجر شده است؛ حفر چاه‌های عمیق برای مصارف شرب و کشاورزی، باعث افت منابع آبی زیرزمینی شده است. پروژه در حال احداث سد سفارود در دل جنگل‌های هیرکانی که تاکنون بخش زیادی از جنگل پاک‌تراشی شده است که در افزایش خسارت ناشی از سیلاب‌ها در مسیر روستاهای دوران (در پاییز ۹۸) بی‌تأثیر نبوده است.

۳- خلأ اعتباری: به دلیل عدم تخصیص اعتبارات و نبود اولویت اعتباری برای بخش محیط‌زیست، سازمان‌ها با مشکل کمبود تجهیزات و نیروی‌های موردنیاز جهت حفظ مناطق طبیعی مواجه‌اند. برای مثال دهیاری‌ها علت کمبود سطل‌های زباله در روستاها و ماشین‌های حمل زباله را نبود بودجه برای تهیه آن می‌دانند که عملکرد محیط‌زیستی مدیران روستایی را تحت تأثیر قرار داده است. اعتبارات لازم در زمینه گسترش آموزش همگانی در اختیار سازمان‌ها قرار نمی‌گیرد.

۴- گذرگاه‌های خلاف قانون: ثروتمندان به پشتوانه قدرت مالی و با لابی‌گری در تغییر کاربری و تصرف اراضی، موفق عمل می‌کنند. از سوی دیگر، فساد اداری و رواج رشوه در سازمان‌ها بازتابی از همکاری نیروی انسانی سازمان‌های متولی صیانت از منابع طبیعی با افراد سودجو است. پیامد رشوه، چشم‌پوشی از رفتار مخرب است.

راهبردهای تعاملی

۱- اجرای طرح کاداستر و تهیه بانک اطلاعات زمین الزامی است.

۲- جریمه برای هر نوع آلودگی و تخریب نه تنها اعمال گردد بلکه مجدانه نیز اجرا شود.

۳- تداوم طرح تنفس جنگل‌ها و عدم بهره‌برداری تجاری-صنعتی و اقتصادی از آن و نظارت ارگان‌های مسئول بر اجرای این طرح یکی از ضروریات حفظ محیط‌زیست است.

۴- توسعه و ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی باید متناسب با ظرفیت‌پذیری منطقه و برپایی تورهای بوم‌گردی مبتنی بر گردشگری طبیعت‌محور باشد.

۵- توسعه و بهسازی زیرساخت‌ها مانند احداث کارخانه زباله‌سوز، به‌عنوان زیربنایی‌ترین عامل انهدام حجم عظیمی از زباله‌ها؛ تجهیز مناطق روستایی و نیز شهری به سیستم‌های شبکه

به بهره‌برداری از طبیعت، زمینه‌ساز آلودگی و تخریب بی‌رویه منابع طبیعی بوده است. ضمن اینکه ضریب مشارکت اجتماعی هم روستائیان و هم مسئولین سازمان‌های متولی و مدیریت روستایی بسیار ناچیز است و در نهایت، پاره‌ای از مشکلات محیط‌زیستی در بعد فرهنگی جامعه تجلی می‌یابد؛ بدین معنا که فقدان آینده‌نگری و عدم تعهد عمومی باز نمودی از پس افتادگی فرهنگی محیط‌زیستی است که نه صرفاً از سوی روستائیان که از سوی گردشگران و حتی سازمان‌های مسئول نیز سر می‌زند و آشکارا ارتباط تنگاتنگی با آلودگی طبیعت دارد.

با این وجود، باید اذعان داشت که در بررسی مشکلات محیط‌زیستی یک جامعه به‌ویژه در سطوح محلی، نیازمند نظریه‌ای جامع هستیم که از «همگرایی چند علیتی محیط‌زیستی» سخن راند. همان‌گونه که در این مطالعه تلاش گردید تأثیر عوامل اجتماعی و فرهنگی در بروز مشکلات محیط‌زیستی در نقاط روستایی شهرستان‌های طولانش، با نگاهی زمینه‌نگر بررسی و تبیین شود و به تبع آن، ملاحظه گردید که مشکلات محیط‌زیستی، یک امر اجتماعی - چند بعدی است که بررسی و تبیین آن در چهارچوب ابعاد چندگانه اثرگذار، در هم تنیدگی ساختارهای اجتماعی را آشکارتر می‌سازد. این نوشتار نشان داد که مشکلات محیط‌زیستی، نشأت گرفته از تعامل بین زمینه‌های اجتماعی جامعه روستایی مورد مطالعه است که روستاها به مثابه یک نظام اجتماعی یکپارچه و منسجم، به موجب هم‌افزایی و اثربخشی مجموعه‌ای از عوامل، با محدودیت‌های ساختی و کاستی‌های اجتماعی - فرهنگی در راستای حفاظت از طبیعت مواجه‌اند؛ امری که بر معضل تخریب محیط‌زیست دامن می‌زند و این چرخه کمبودها و خلأهای ساختاری - اجتماعی و تخریب، ناپایداری محیط‌زیستی در مناطق روستایی را شدت بخشیده است. بنابراین، نباید صرفاً یک عامل خاص، برای مثال ضعف فرهنگی یک جامعه را علت تخریب طبیعت دانست، چرا که همین عامل، در بستری از کاستی‌های اجتماعی سر برمی‌آورد. در نتیجه، با توجه به این مهم که جامعه روستایی مورد مطالعه در مجاورت با بخش عظیمی از مهم‌ترین منابع طبیعی مانند دریا، رودخانه، جنگل و کوه قرار دارند، لازم است که در مطالعات محیط‌زیستی مناطق روستایی، شناخت تعاملات زمینه‌ای و مرتفع نمودن کاستی‌های اجتماعی آن نیز مورد توجه جدی قرار گیرد تا روستاییان به سوی هم‌زیستی مسالمت‌آمیز با طبیعت پیرامون خود، سوق یابند. لذا، شناسایی همه‌جانبه علل مشکلات محیط‌زیستی، مستلزم بازنگری نظریه‌ای در تبیین موضوعات محیط‌زیستی است. به عبارت دیگر، «همگرایی چند علیتی» ساختی - اجتماعی - فرهنگی به‌عنوان یک تعدیل نظری منسجم در چهارچوب شناخت عمیق پس‌زمینه‌های اجتماعی جامعه روستایی قابل تدوین است.

مطالعه چن (۲۰۱۷) رفتارهای روستائیان با طبیعت لزوماً حفاظتی نیست، بلکه ارجحیت منفعت شخصی به تخریب بیشتر دامن زده است. به عبارتی، رفتارهای مخرب محیط‌زیستی این مناطق متأثر از شرایط ساختی و اجتماعی است که بسترهای مقتضی برای نحوه تعامل با محیط طبیعی را فراهم می‌آورد. در شرایطی که جامعه از زیربنایی‌ترین امکانات زیرساختی محروم باشد، بهره‌برداری مصرفی از طبیعت ناگزیر خواهد بود. شکاف زیرساخت‌های عمرانی به آلودگی و تخریب منابع طبیعی روستایی منجر شده است. اجتناب‌ناپذیری توسعه زیرساختی و گسترش خوش‌نشینی موجب تغییر کاربری طبیعت شده است. قوانین در برخورد با تخریب، جامع و کارآمد وارد عمل نمی‌شود. تخریب و آلودگی ارتباط تنگاتنگی با فرهنگ ارزشی افراد نیز دارد. رفتارهای ضد محیط‌زیستی، به یک پدیده فرهنگی جمعی تبدیل شده است، چون عمومیت دارد و به عین تکرار می‌شود. در مجموع، نگاه ابزاری و تفکر سوداگرایانه از ارزش کاربردی منابع طبیعی کاسته است. بی‌تفاوتی محیط‌زیستی بازتابی از عدم تعهد عموم نسبت به محیط‌زیست است که نبود آموزش، آگاهی و دانش، عدم مسئولیت‌پذیری همگانی، عدم تعلق خاطر و نادیده گرفتن قوانین موجب آلودگی و تخریب شده است. همیاری دهوندان، تشکل‌های محیط‌زیستی و سازمان‌های دولتی در حفظ محیط‌زیست ناچیز است. سبک زندگی امروزی اثرات زیانباری بر محیط‌زیست دارد. گردشگری و طبیعت‌گردی ناپایدار نیز باعث شده است تا صنعت گردشگری برای منطقه پیامدهای زیان‌بار محیط‌زیستی به دنبال داشته باشد. لابی‌گری بر تخریب بیشتر منابع طبیعی دامن زده است. در نتیجه، زنجیره‌ای از شرایط اجتماعی در قالب مجموعه شرایط علی و مداخله‌گر، زمینه‌های بروز مسائل محیط‌زیستی را فراهم کرده است. به‌طور خلاصه، تخریب محیط‌زیست در جامعه روستایی، به مثابه پدیده‌ای چند علیتی بازتابی از همگرایی عوامل ساختی - اجتماعی - فرهنگی در بروز و گسترش مشکلات محیط‌زیستی است.

بدین ترتیب، عوامل اجتماعی در قالب عوامل ساختی - اجتماعی - فرهنگی و در چهارچوب تعامل شرایط علی و مداخله‌گر در بروز مشکلات محیط‌زیستی سهیم هستند. در این مورد، عامل ساختی، به‌عنوان یک عامل بیرون از جامعه روستایی که زیرمجموعه عوامل اجتماعی در نظر گرفته شده است و در رأس آن موازین قانونی ناکارآمد، فقدان زیرساخت‌های مورد نیاز، نبود اعتبارات لازم و نواقص اجرایی طرح‌های عمرانی و زد و بند بازی قرار دارد که اصلاح قوانین اجرایی، تأمین امکانات، برآورد عواقب محیط‌زیستی طرح‌ها و نظارت بر فساد اداری بر عهده کارگزاران دولتی مستقر در خارج از روستا است. از سوی دیگر، مجموعه عوامل اجتماعی بیرون از جامعه روستایی، برای مثال گردشگران و خوش‌نشینی غیربومیان، به تبع جاذبه‌های طبیعی درون روستاها، حفظ طبیعت را با چالش جدی مواجه نموده است. علاوه بر این، ساخت معیشتی جامعه روستایی و وابستگی

تشکر و قدردانی

مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری سونا حبیبی دانشجوی دکتری رشته جامعه‌شناسی، گرایش بررسی مسائل اجتماعی ایران، دانشگاه مازندران با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی رفتارهای محیط‌زیستی در استان گیلان (مطالعه موردی: آبادی‌های غرب گیلان)» و تحت راهنمایی دکتر صادق صالحی است.

References

- Abdullahi, A. S., Salehi, S., Zahedi Mazandarani, M. J., & Zokaei, M. S. (2019). [The Social Construction of Drought among Farmers: A Case Study of the Central and Western Parts of Isfahan Province (Persian)]. *Journal of Rural Research*, Vol.10(1),114-129.
- Ansari, N., Seyedakhlaghshad, S. J., & Gasemi, M. H. (2008). [Socio-economic factors affecting the destruction of the country's natural resources and their share in the destruction(Persian)], *Iranian Journal of Range and Desert Researc*. 15(4), 508-524.
- Azkiya, M., Ahmadrash, R., & Partazian, K. (2017). [Qualitative research methods from theory to practice(Persian)], Tehran, Agah Publishing.
- Blake, J.(1999). Overcoming the value-action gap in environmental policy: tensions between national policy and local experience, *Local Environment*, 4(3),257-278.
- Cahill, M. (2015). [The Environment and social policy(Persian)], Translated by Hatami Nejad, H.,& Amirian, S., University of Tehran Publishing.
- Castilho, L.C., De Vleeschouwer, K. M., Milner-Gulland, E.J. & Schiavetti, A. (2018). Attitudes and Behaviors of Rural Residents Toward Different Motivations for Hunting and Deforestation in Protected Areas of the Northeastern Atlantic Forest, Brazil. *Tropical Conservation Science*, .11,1-14.
- Chen, Y. (2017). Practice of Environmentally Significant Behaviours in Rural China: From Being Motivated by Economic Gains to Being Motivated by Environmental Considerations. *behavioral sciences*, 7(59),1-16.
- Diekmann, A., & Franzen, A. (1999). The Wealth of Nations and Environmental Concern. *Environment and Behavior*, 31(4),540-549.
- Dunlap, R.E., & Van Liere, K.D. (2008). The "New Environmental Paradigm". *The Journal of Environmental Education*, 40(1),19-28.
- Falahati, H. (2016). [Special case: Environmental crisis(Persian)], *Bio-Cultural Journal of Lifestyle Monitoring*, 8, 91-161.
- Forotan Kia, SH., & Nawah, A. (2018). [Sociology of the environment(Persian)], Tehran, Ehsan Andishe Publishing.
- Groat, L.N., Wang, D. (2002). *Architectural research methods*, New York: John Wiley and Sons.
- Guilan Management and Planning Organization. (2016). [Deputy of Statistics and Information. Population and household of the country by province and city and by points(Persian)]. [statistical information system of Guilan province. Retrieved from <https://sdi.mpogil.ir/7/09/2020>
- Habibi, S., & Salehi, S. (2020). [Understanding Environmental Concerns and Contexts: Application of grounded theory in rural areas of the West of Gilan(Persian)], *Journal of Sustainable Development & Geographical Environment*. 2 (5), 84-97.
- Hirst, S. (2014). Environmentalism has failed Or has it?. *Suzuki Elders*, 1-4. Available at: <https://www.suzukielders.org/2020/6/15>
- Inglehart, R. (1977). *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton University Press.
- Inglehart, R. (1990). *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton University Press.
- Irwin, A. (2015). [Sociology and the environment (Persian)], Translated by Sadegh Salehi. Babolsar: University of Mazandaran Publishing.
- Khoshfar, G., Salehi, S., Vesal, Z., & Abbaszadeh, M.R. (2015). [Investigating the social factors affecting the environmental awareness of the villagers, a case study: Jagharq rural district of Binalood city(Persian)]. [*Rural Researchs*, 6 (1), 137-158.
- Kollmuss, A., & Agyeman, J. (2002). Minding the Gap: why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Journal of Environmental Education Research*, 8(3), 239-260.
- Mirtorabi, M. S., Shafiee, F., & Rezvanfar, A. (2014). [Utilization of information resources and communication channels in the process of accepting comprehensive rural waste management(Persian)], *natural environment*, 6(3), 329-339.
- Mol, A. (2010). *Social Theories of Environmental Reform: Towards a Third Generation*. In book: *Environmental Sociology*. Editors: Matthias Gross & Harald Heinrichs, *European Perspectives and Interdisciplinary Challenges*, Springer Dordrecht Heidelberg London New York, 19-38.
- Nordlund, A., & Gorvill, J. (2002). Value Structure behind Pro-environmental Behaviors. *Journal of Environmental and Behavior*, 34(6), 740-756.
- Safa, L., Mangali, N., & Ganj Khanlou, M. M. (2017). [Factors affecting the environmental protection behavior of villagers in Khodabandeh city based on the theory of planned behavior(Persian)], *Environmental Education and Sustainable Development*, 6(2),69-81.
- Sajasi Gheidari, H., & Faal Jalali, A. (2018). [Assessing the awareness and environmental behavior of villagers (Case study: Zanglanloo village (Persian)]. *Quarterly Journal of Spatial Planning (Geography)*,8(28-1),29-50.
- Shamsudini, A., Dehghani, A., Manouchehri, F., & Abizadeh, S. (2020). [Evaluation of environmental sustainability and study of its spatial distribution in rural settlements of Kermanshah province(Persian)]. *Geography and Development*,58,75-92.
- Salehi, S., & Akbari, H. (2017). [Sociological explanation of environmental protection in rural areas(Persian)]. *Journal of Socio-Cultural Development*, 2(3),9-24.
- Salehi, S., & Emamgholi, L. (2012). [Experimental study of the relationship between environmental awareness and behaviors(Persian)]. *Iranian Journal of Social Issues*, Kharazmi University, 3(1),121-147.
- Salehi, S., & Pazukinejad, Z. (2018). [Society and energy, the issue of energy and social dynamics(Persian)], Babolsar: University of Mazandaran Publishing
- Sasko, D. (2014). *Can Affluence Explain Public Attitudes Towards Climate Change Mitigation Policies? A Multilevel Analysis With Data from 27 EU Countries*. Center for Global

- Politics(pp.2-16). CGP Working Paper Series 02/2014, Editor: Kristina Klinkforth, Publisher: Klaus Segbers.
- Stern, P. C. (2000). Toward a coherent theory of environmentally significant behavior, *Journal of Social Issues*, 56(3),407-424.
- Strauss, A., & Corbin, J. (2018). [Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Grounded Theory(Persian)], Translated by: Ebrahim Afshar,Tehran, Ney Publishing.
- Sutton, P.W. (2014). [The Environment: A Sociological Introduction (Persian)]. Translated by: Salehi,S.,Tehran: Samat Publishing.
- Winter, D., & Koger, S. (2004). *The Psychology of environmental problems* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.